

TURKU KÄRSÄMÄKI  
(ent. Maaria Kärsämäki)

Kivikautisen asuinpai-  
kan kaivaus.

Seija Sarkki 1977.

## SISÄLLYS

	sivu
Johdanto	2
Kaivauspaikan esittely	4
Sijainti ja maaston kuvaus	4
Kaivaustekniikka	5
Kaivauksen vaiheet	6
Tiivistelmä	7
Luettelo kartoista ja kuvatauluista sekä diapositiiveista	9
Ote peruskartasta 1043 12 LITTOINEN, painettu 1968, A 4	10
Yleiskartta sekä pinta- ja pohjavaaitukset 1:100, A 4	11
Profiili AB ruuturivin 8-16/10 lounaisreunasta 1:25 A 4	12
Liesi ruudussa 16/10 4.-6. taso 1:25, A 4	13
Kuvat 1-2	14
Kuvat 3-5	15
Kuvat 6-8	16

## JOHDANTO

Kesällä 1977 tutkitun Turun Kärsämäen (ent. Maaria Kärsämäki) kivikautisen asuinpaikan löysi Aarne Äyräpää (Europaeus) vuonna 1922 hiekkakuopan reunoissa näkyvien tulisijojen perusteella. Paikan on ensimmäisen kerran kartoittanut Ernst W. Nordling 1925. Inventoidessaan Maarian pitäjän muinaisjäännöksiä 1961 Veikko Lehtosalo kävi tarkastamassa paikan, ollen tällöin sitä mieltä, että siellä mahdollisesti ollut kivikautinen asuinpaikka on jo täydellisesti tuhottu soranoton yhteydessä (vrt. V. Lehtosalo, Maarian pitäjän kiinteät muinaisjäännökset 1961, n:o 19, ss. 24-25, 59). Tällöin asuinpaikkaa on kuitenkin ollut vielä jäljellä melko paljonkin, koska lähinnä nykyistä Kärsämäentietä ollut mäenreuna on paikallisten asukkaiden kertoman mukaan ajettu soraksi vasta 1960-luvun puolivälin paikkeilla, jolloin on jäänyt jäljelle vain se alue, josta osa saatiin tutkituksi kesällä 1977.

Kun olin kaivamassa Turun Nummen kivikautista asuinpaikkaa, Heljä Brusila Turunlinnasta tuli ilmoittamaan, että Kärsämäentien kunnostustöiden yhteydessä oli tieleikkauksesta, vastapäätä Helsingin tehdasta, tullut esiin todennäköisesti kivikautinen liesi. Kävin Brusilan kanssa paikalla ja huomasin hiekkakuopan reunoissa n. 20 cm vahvan kulttuurikerroksen, josta löytyi saviastianpalasia sekä kvartsi- ja kivilaji-iskoksia. Ilmoitin asiasta Anna-Liisa Hirviluodolle esihistorian toimistoon, Hän kävi myös tarkastamassa paikan. Koska osa jäljelläolevastakin asuinpaikasta tulisi tuhoutumaan Kärsämäentien levennyksen yhteydessä, esihistorian toimistossa käytyjen neuvottelujen tuloksena määrättiin minut tutkimaan paikka siltä osin, mikä tulisi tuhoutumaan tien luiskaa tehtäessä.

Kaivaus paikalla suoritettiin 8.-12.8.1977, ja tutkimuskustannukset sisältyvät Turun kaupungin Nummen asuinpaikan tutkimukseen myönnettyyn 50.000 mk:n määrärahaan. Turun kaupungin kiinteistö- ja rakennusviraston katurakennusosasto myönsi tosin, kun tutkimukset jo oli aloitettu, 10.000 mk kaivausta varten, mutta tätä määrärahaa ei tarvittu. Tutkitun alueen suuruus oli n. 60 m<sup>2</sup>.

Helsingissä 20.2.1978

Seija K. Sarkki

Seija K. Sarkki



## TURKU KÄRSÄMÄKI

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 1977.

Kaupunginosa: Kärsämäki, tila: entinen, ns. Kärsämäen nummen alue; nykyinen, Kärsämentien suuren hiekkakuopan alue, rek.n:o 4:107.

Maanomistaja: Turun kaupunki, os. Kiinteistö- ja rakennusvirasto, Linnankatu 55 K, 20100 Turku 10.

Peruskartta 1043 12 LITTOINEN, painettu 1968.

Kaivausalueen koordinaatit: x (p) = 09 14

y (i) = 70 84

z (k) = n. 35-36 m mpy.

Paikalta ovat löydöt: ~~KM~~ 20121:1-144.

Aikaisempia löytöjä ei ole arkistoitu.

Aikaisemmat tutkimukset: Aarne Äyräpään (Europaeus) tarkastus 1922, Veikko Lehtosalon inventointi 1961 (V. Lehtosalo, Maarian pitäjän kiinteät muinaisjäännökset 1961, n:o 19, ss. 24-25, 59). Sivut 10-13 ovat kertomukseen liittyviä karttoja.

Sivut 14-16 ovat kuvatauluja, joissa on valokuvat negatiiveista ff. 48888-48904.

Diapositiivit on luetteloitu numeroilla 3000-3009, niistä sekä negatiiveista ja kartoista on luettelo kertomuksen lopussa s. 9

Diar. 5.9.1977.

Sijainti ja maaston kuvaus

Turun Kärsämäen kivikautisen asuinpaikan rippeet sijaitsevat Kärsämäen kaupunginosassa, Hellaksen makeistehdasta vastapäätä,

siitä n. 50 m lounaaseen, Turusta Paattisiin vievän Kärsämäentien lounaispuolella olevan suunnattoman suuren hiekkakuopan kaakkoisreunassa, mainitun hiekkakuopan ja Hellaksen autotallirakennuksen välisellä kannaksella. Hyvin tunnetulta Kärsämäen muinaismuistoalueelta on paikalle matkaa n. 400-500 m luoteeseen ja Maarian kirkolta n. 1,5 km linnuntietä pohjoisluoteeseen (kartta s.10 , kuvat 1 ja 2 s.14 ).

Itse asuinpaikka sijaitsee siis hiekkakuopan reunassa, joka on jääne hiekkapintaisesta ja sorapohjaisesta mäestä. Kuopan reunalta kasvaa mäntyjä ja jonkin verran lehtipuita. Maasto on aikoinaan ilmeisesti laskenut melko jyrkästi itään ja kaakkoon päin, kohti Vähäjokea, joka virtaa kaivauspaikasta kaakkoon n. 800 m päässä. Nykyisin tiet, tehdas ja asuinrakennukset ovat rikkoneet maiseman niin pahoin, että siitä on vaikea enää saada kokonaiskäsitystä (kartta s. 10).

### Kaivaustekniikka

Kaivaus aloitettiin paaluttamalla tuhoutumaan tuleva n. 60 m<sup>2</sup>:n suuruinen alue hiekkakuopan reunan päältä, Kärsämäentien suunnassa. Koordinaatiston suunnaksi tuli täten koillinen-lounas, ja se kasvoi kaakkoon ja koilliseen. Ruudut, jotka olivat suuruudeltaan 2x2 m, on merkitty parittaisilla luvuilla ja kutakin ruutua on nimitetty sen länsikulman mukaan (kartta s.11 ). Tästä pisteestä on suoritettu myös aina kaikki kunkin ruudun sisällä tehdyt mitaukset.

Kiintopisteenä käytettiin kaivausalueesta n. 6 m lounaaseen olevaa laakeaa maakiveä, jonka lukema oli 100 ja absoluuttinen korkeus merenpinnasta n. 37 m, koska 37 m:n korkeuskäyrä kulkee juuri sitä harjannetta pitkin, missä kiintopisteenä käytetty kivi



sijaitsee.

Turve- ja multakerros, joka oli n. 15-20 cm paksu, poistettiin lapioilla. Lapioita käytettiin kautta koko kaivauksen, vain runsaslöytöisimmät kohdat kaivettiin lastoilla. Kaivauskerrokset kartoitettiin 1:25 n. 10 cm:n välein, mutta koska koko aluetta kattoi tasaisesti punertava, ruskeanharmaa likamaakerros, joka loppui n. 30-50 cm syvällä maanpinnasta lukien lukuunottamatta liesien kohtia, katsoin tarpeettomaksi piirtää puhtaaksi erillisiä tasokarttoja. Kulttuurikerroksen vahvuus käy ilmi profiilikartasta, joka on piirretty linjasta AB (kartat ss. 11, 12). Liesien sijainti toisiinsa nähden sekä kaikki muut tärkeät, kaivauksen aikana ilmenneet seikat näkyvät yleiskartasta (s. 11). Vain ruudun 16/10 liedestä on piirretty erilliset tasokartat (kartta s.13).

#### Kaivauksen vaiheet

Turpeenpoiston jälkeen paljastui mullan alta harmaanruskea, paikoin hieman punertava hiekkamaa, jossa siellä täällä oli harvahaikoja kiveystä (kuva 3 s. 15). Paikoin löytyi myös keramiikanpalasia. Koko alue kaivettiin tasaisesti alas päin, ja alueen lounaisosassa tuli puhdas hiekka vastaan n. 40 cm:n syvyydessä maanpinnasta lukien. Koillisreunassa kulttuurimaa näytti jatkuvan syvemmälle. Kolmatta kerrosta kaivettaessa, n. 40 cm syvältä, tuli ruutujen 10-12/10-12 rajalla olevan männyn alta ja sen ympäriltä näkyviin nokinen kiveys, jonka rakenteen puu oli kokonaan rikonut. Kiveys jatkui viidenteen kerrokseen asti. Sen vahvuus oli n. 30 cm, ja se ulottui n. 80 cm:n syvyyteen maanpinnasta lukien. Kiveyksestä ja sen ympäriltä löytyi melko paljon saviastianpalasia (kartta s.11 , kuvat 4 ja 5 s.15 ).

Ruudusta 16/10 tuli neljättä kerrosta kaivettaessa, siis n. 50 cm

syvältä, näkyviin melkein nelikulmainen, n. 1x1 m kokoinen, nokinen kiveys, joka alas päin kaivettaessa muutti muotoaan ja pieneni suppilomaisesti. Kiveys loppui n. 90 cm:n syvyydessä ja nokinen maa n. 5 cm alempana. Liesikerrostuman vahvuudeksi tuli täten n. 45 cm (kartat ss. 11,13 , kuvat 6-8 s.16 ). Lieden lähetyviltä löytyi jonkin verran keramiikkaa.

Viidettä kerrosta kaivettaessa eli n. 60 cm syvältä, ruudusta 14/12 tuli esiin epämääräisen muotoinen, n. 100x50 cm:n suuruinen, kivetön nokiläiskä, josta löytyi keramiikanpalasia (kuva 6 s.16 ). Se jatkui huomattavasti pienentyen n. 90 cm syvälle ja oli vahvuudeltaan siis n. 30 cm (kartta s.11 ).

Liesikiveys, joka oli näkynyt tieleikkauksessa ja jonka perusteella tutkijaryhmä hälytettiin paikalle, tuli myös näkyviin viidennessä kaivauskerroksessa. Jäljellä oli enää vain pieni osa lieden lounaisreunaa, n. 10-15 cm vahva, nokinen kivikerros. Tämänkin kiveyksen lähetyviltä löytyi jonkin verran keramiikkaa (kartta s.11 ).

### Tiivistelmä

Vaikka tutkittu alue oli kooltaan pieni, saatiin siitä sen kokoon nähden melko runsaasti löytöjä. Ruskeanharmaa, hieman punertava kulttuurimaakerros kattoi koko tutkitun alueen, yleensä n. 30-50 cm syvälle, mutta liesien kohdalla kulttuurijäänteet ulottuivat jopa 95 cm:n syvyyteen, Kulttuurikerroksen vahvuus oli täten 20-45 cm. Kerros oli vahvin alueen koillisreunassa ja liesien kohdalla.

Vain yksi liesi oli säilynyt ehyenä, muut olivat pahasti rikkoutuneet. Mutta se, että näinkin pieneltä alueelta löytyi neljä tulisijaa, osoittanee paikan olleen jäänne erittäin runsaslöytöi-



sestä asuinpaikasta, joka kuitenkin on suurimmaksi osaksi tuhotu erilaisten maansiirtotöiden yhteydessä.

Keramiikkaa, joka koristelunsa perusteella ajoittuu tyypillisen kampakeramiikan kauteen, löytyi koko alueelta suhteellisen tasaisesti, jonkin verran enemmän liesien lähetyviltä. Muita löytöjä olivat kiviläji- ja kvartsi-iskokset sekä muutamat esineiden katkelmat. Alimmat löydöt ovat hieman päälle 34 metrin korkeudelta ja ylimmät n. 36 metrissä.

Tutkitut asuinpaikan rippeet lienevät liittyneet hyvin tunnettuun Kärämäen kivikautiseen asuinpaikkaan, joka sijaitsee nyt tutkittuun alueesta n. 400-500 m kaakkoon.

Asuinpaikkaa on jäljellä vielä jonkin verran Huhtamäki Oy:n omistamalla, 2-10 m leveällä maakaistaleella, joka jatkuu kaivausalueesta lounaaseen, pitkin hiekkakuopan reunaa, Hellaksen autotallien ja suuren hiekkakuopan välissä (kartat ss. 10,11). Tällä kannaksella on arviolta n. 15-20 cm vahva kulttuurikerros n. 150 m<sup>2</sup>:n suuruisella alueella. Myös tämä alue on molemmilta puolilta tuhottu, joten kokonaiskäsitystä paikasta tuskin tullaan enää saamaan.

Luettelo kartoista ja kuvatauluista

- Kartat: s.10 Ote peruskartasta 1043 12 LITTOINEN, painettu 1968, A4  
 11 Yleiskartta sekä pinta- ja pohjavaaitukset 1:100, A4  
 12 Profiili AB ruuturivin 8-16/10 lounaisreunasta koillisestä katsoen 1:25, A4  
 13 Liesi ruudussa 16/10 4.-6. tasossa 1:25, A4

## Kuva-

- taulut: s.14 Kuva 1, yleiskuva (neg. 48888-48893)  
 Kuva 2, yleiskuva (neg. 48894-48896)  
 15 Kuva 3, taso 2 (neg. 48897-48898)  
 Kuva 4, liesi ruuduissa 10-12/10-12, neljäs taso (neg. 48899)  
 Kuva 5, sama kuin edellä, eri suunnasta (neg. 48900)  
 16 Kuva 6, ruudut 14-16/10-12 4.-5. tasossa (neg. 48901-48902)  
 Kuva 7, liesi ruudussa 16/10, neljäs taso (neg. 48903)  
 Kuva 8, sama kuin edellä, kuudes taso (neg. 48904)

Luettelo kertomukseen liittyvistä diapositiiveista

- 3000 24x36 Yleiskuva itäkoillisesta  
 3001 Yleiskuva luoteesta  
 3002 Toinen taso kaakosta  
 3003 Kolmas taso kaakosta  
 3004 Liesikiveys ruuduissa 10-12/10-12, 4. taso kaakosta  
 3005 Sama kuin edellä luoteesta  
 3006 Ruudut 14-16/10-12, 4.-5. taso luoteesta  
 3007 Liesi ruudussa 16/10, 4. taso koillisesta  
 3008 Sama kuin edellä, 6. taso koillisesta  
 3009 Liesikiveys kaiv. paikasta n. 20 m lounaaseen, koillisesta



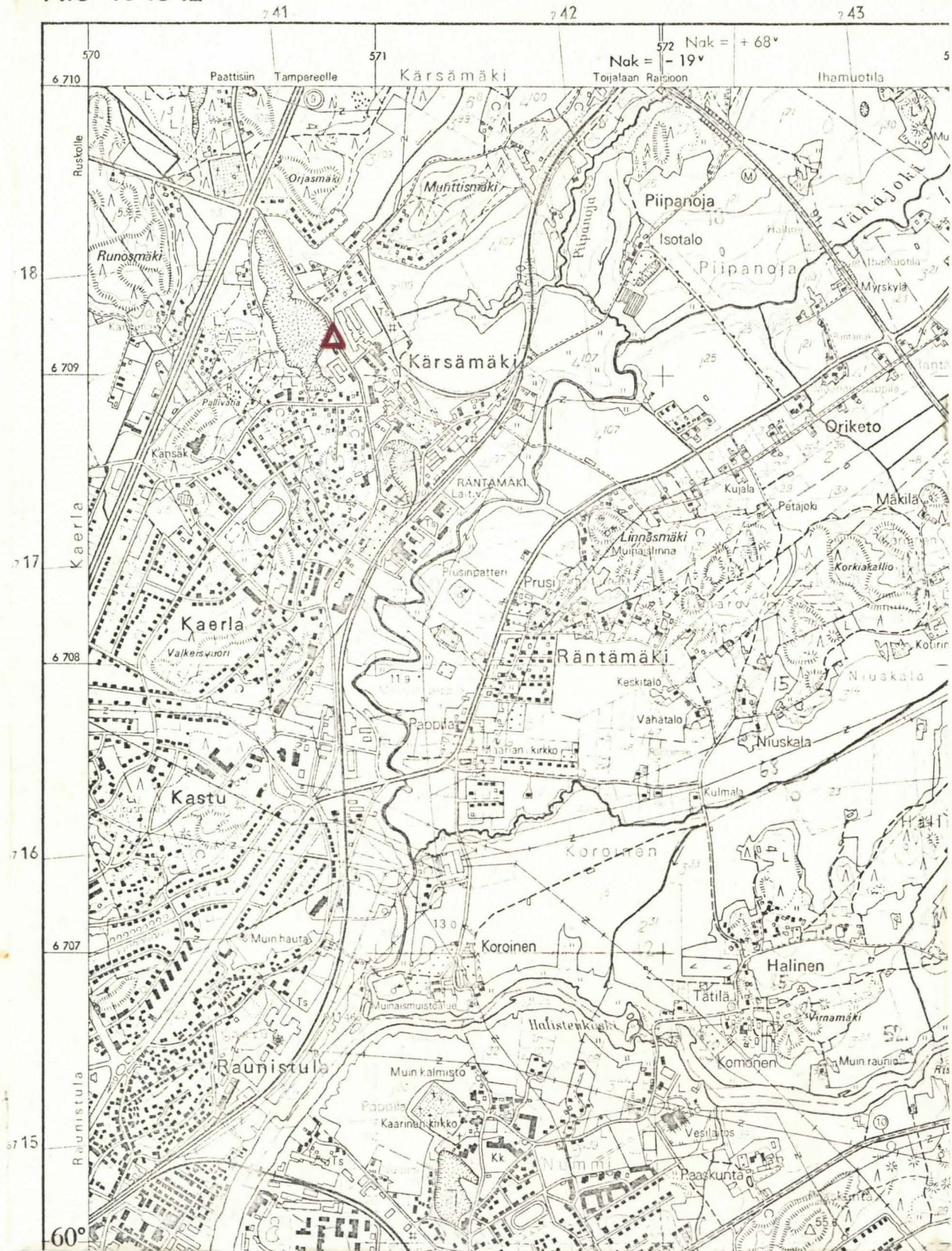
TURKU KÄRSÄMÄKI

Seija Sarkki 1977

peruskartta

LITTOINEN

N:o 104312



△ kivikautinen asuinpaikka

x(p) = 09 14

y(i) = 70 84






sivu 12

TURKU K'ARSAM'AKI

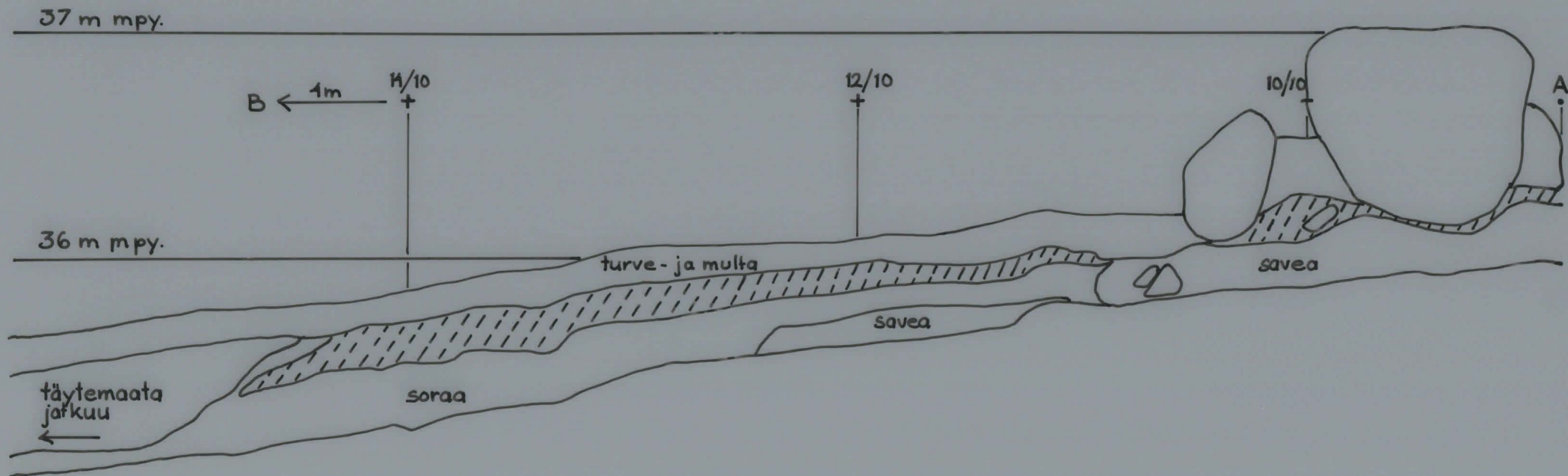
Seija Sarkki 1977

PROFIILI AB ruuturivin 8-16/10 lounaisreunasta  
koillisesta katsoen

 likamaakerros

MK 1:25

KP 100 = n. 37 m mpy.



Sivu 13


TURKU K'ARSAM'AKI

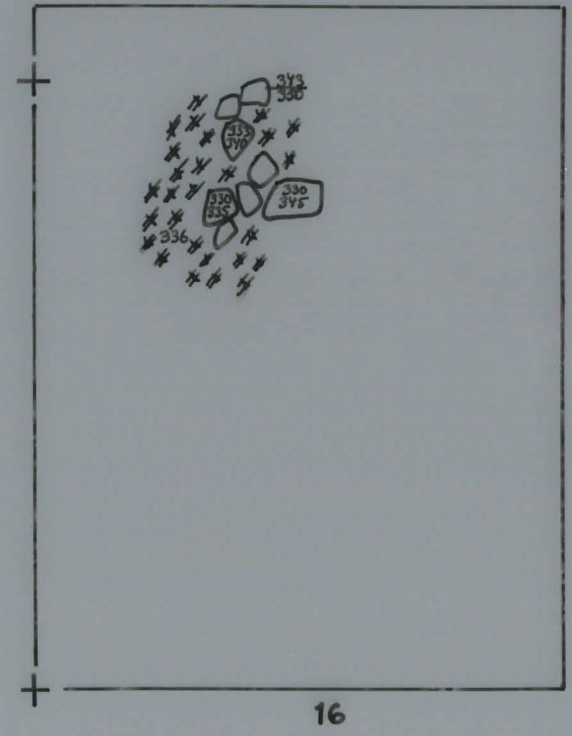
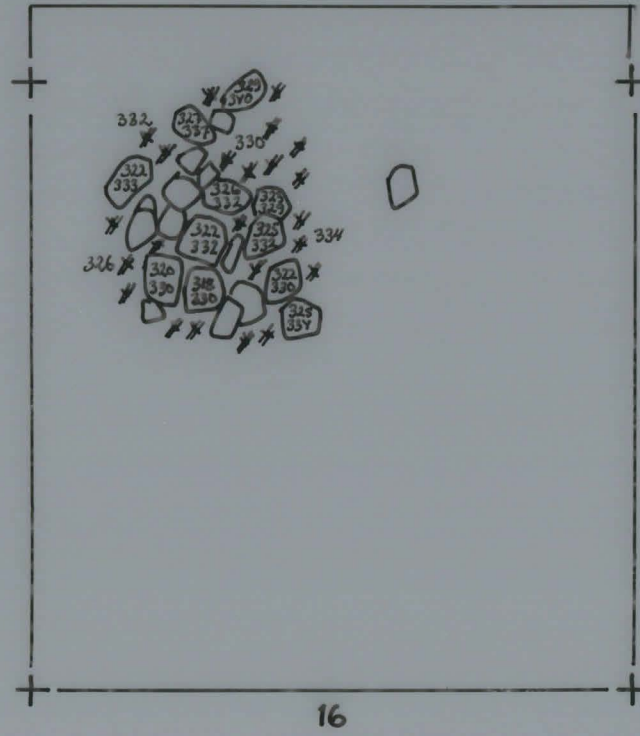
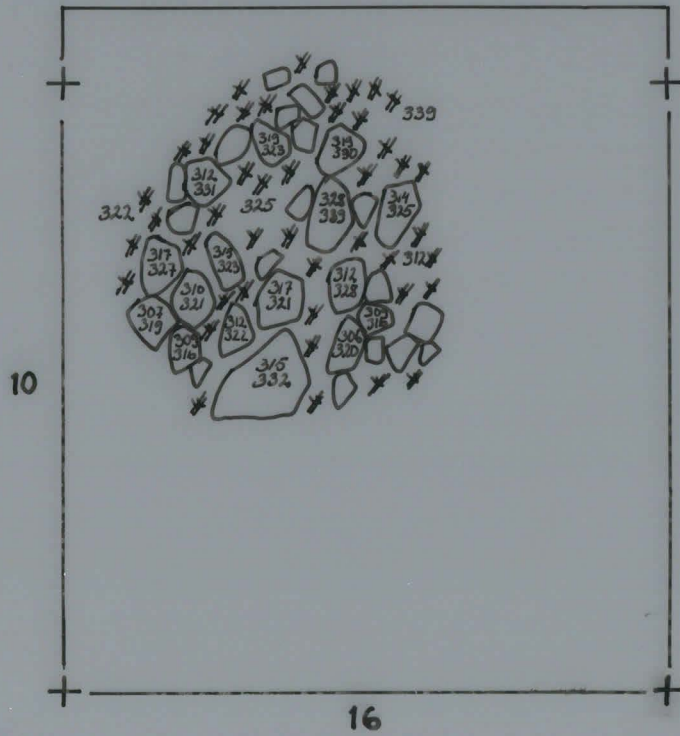
Seija Sarkki 1977

LIESI ruudussa 16/10 4.-6. tasossa

MK 1:25

KP 100 = n. 37 m mpy.

 nokea ja hiiltä





## TURKU KÄRSÄMÄKI



FF 48888 - 48893

KUVA 1. YLEISKUVA KÄRSÄMÄENTIEN ALUEESTA. KIVIKAUTISEN ASUINPAIKAN JÄÄNTEET OVAT VASEMMASSA REUNASSA NÄKYVÄLLÄ KIELEKKEELLÄ, SUUNNATON HIEKKA KUOPPA TAUSTALLA OIKEALLA SEKÄ TIELEIKKAUS OVAT TUHONNEET SUURIMMAN OSAN ASUINPAIKASTA. KUVAATTU ITÄKOILLISESTA.



FF 48894 - 48896

KUVA 2. YLEISKUVA JÄLJELLÄ OLEVASTA MUINAISJÄÄNNÖKSESTÄ. KAIVAUSPAIKKA ON NUOLTEN RAJAAMALLA KIELEKKEELLÄ KUUVAN VASEMMASSA REUNASSA. TAUSTALLA NÄKYVÄSSÄ HIEKKA KUOPAN REUNASSA ON KULTTUURIKERROSTA N. 1-2 METRIN LEVYISENÄ KAITALEENA LÄHES KOKO MATKAN. KUVAATTU LUOTEESTA.

S. SARKKI 1977



TURKU KA'RSAMÄKI



F. 48897-48898

KUVA 3. KAIVUUSALUE TOISESSA TASOSSA. KUVATTU  
KAAKOSTA.



F. 48899

KUVA 4. EDELLISESSÄ KUVAUSSA NÄKYVÄN  
MÄNNYN ALTA, RUUDUISTA 10-12/  
10-12 H. KERROKSESSA ESIIN  
TULLUT KIVEYS, JOSTA LÖYTYI  
KERAMIKKAA JA JOKA OLI  
HOKINEN. KUVATTU LUOTEESTA.



F. 48900

KUVA 5. SAMAN KUIN EDELLISESSÄ KU-  
VASSA. KUVATTU LOUNAASTA.



## TURKU KÄRSÄMÄKI



FF 48901-48902

KUVA 6. RUUDUT 14-16/10-12 4.-5. TASOSSA. OIKEASSA REUNASSA RUUDUN 16/10 LIESI, KESKELLÄ RUUTUJEN 14-16/12 NOKIALUE, JOSTA LBYTYI KERAMIKKAA. KUVATTU LUOTEESTA.



F. 48903

KUVA 7. EDELLISESSÄ KUVASSA NÄKYVÄ LIESI RUUDUSSA 16/10 4. TASOSSA. KUVATTU KOILLISESTA.



F. 48904

KUVA 8. SAMA KUIN EDELLÄ 6. TASOSSA. KUVATTU KOILLISESTA.